

DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICO-CHIRURGICA
DE
ABSCESSU LYMPHATICO,

QUAM,
CONSENTIENTE AMPLISSIMO MEDICORUM
ORDINE,

IN
UNIVERSITATE CAESAREA LITERARUM
DORPATENSI

PRO GRADU
DOCTORIS MEDICINAE

LEGITIME IMPETRANDO
LOCO CONSUETO PUBLICE DEFENDET

AUCTOR
HENRICUS GLANDORFF,
ESTHONUS.

.....
DORPATI LIVONORUM.
TYPIS J. C. SCHÜNMANNI, TYPOGRAPHI ACADEMICI.
MDCCCXXIX.

Imprimatur

sub conditione, ut, simulac typis excusa fuerit haec
dissertatio, quinque exempla collegio explorandis li-
bris constituto tradantur.

Dorpati Livonorum die ix. mens. Feb. MDCCCXXIX.

Dr. Fridericus Erdmann,
h. t. Decanus.

D 16760

Vitium, quod accuratius considerare constitui-
mus; in scriptis, de rebus medicis compositis,
appellatur: tumor lymphaticus, absces-
sus lymphaticus, frigidus vel atonicus.
Utrum illorum nominum verae morbi nostri, in-
doli respondeat, ejusque propriam notionem ma-
xime exhauriat, in decursu hujus dissertationum-
culae videbimus.

Jam antiquis temporibus tumorem lymphati-
cum medici observasse videntur, attamen illum
neque proprio nomine nuncupaverunt, neque
tanquam propriam morbi speciem proposuerunt,
quod demum altero dimidio saeculi praeteriti Ja-
cobus de Plenck¹⁾, Davides van Gesscher²⁾ et
Henricus Callisen³⁾ fecerunt. Post illos multi

1) Joseph. Jacob. de Plenck, novum systema tumo-
rum. Vien. 1767.

2) David. van-Gesscher, proeve over de voornaamste
langduurige Gezwellen. Amsterd. 1767.

3) Henr. Callisen, institutiones chir. 1777.

medici animum attenderunt ad hunc morbum, quem ut accuratius observarent, subtiliusque investigarent propriam ipsius indolem, dignati sunt. Inde simul exortae sunt plures sententiae diversae, secundum quas tumori lymphatico modo hic, modo ille locus in morbois corporis symptomatibus tribuebatur.

De argumento opusculi nostri imprimis haec scripta digna sunt, quae legantur:

Anton Beinkl, in: Abhandlungen der med. chir. Josephsacademie zu Wien, V. II. n. 3.

Johann Adam Schmidt, ibidem.

Schaaek, in: Mursinna's Journal für Chirurgie, V. I.

Johann. Eric. Nyblaeus, dissert. de tumore lymphatico, Upsal. 1807.

Strunck, dissert. de abscessu lymphatico, Goetting. 1809.

Flajani, collezione d'osservationi etc. T. I.

Rust, in: Harlefs Jahrbücher der deutsch. Med. und Chir. V. I.

Philipp. de Walther, in: Graefe's Journal für Chirurgie, V. I.

Boyer, traité des maladies chir. T. I.

M. J. Chelius, in: Textor's neuem Chiron, V. I.

Nasse, in: Horn's Archiv für medic. Erfahrung, V. I.

Heinrich Callisen, System der neuen Chirurgie, herausgegeben von P. Callisen, V. II.

G. B. Monteggia, istituzioni chir. V. I.

Diagnosis.

Morbum, de quo agimus, descripturi, secundum exemplum aliorum scriptorum, decursum ejus, tum melioris conspectus et ordinis causa, tum quoniam id plurimum confert ad rectam prognosin constituendam et aptam medendi methodum adhibendam, in stadia dividimus. Secundum Beinlium tria distinguimus stadia.

Symptomata, quibus primum stadium insignitur, haec sunt: Aliquo corporis loco exoritur tumor parvus, non circumscriptus, elasticus, immobilis, vix fluctuans, neque discolor, qui neque cum aucta temperatura, neque cum doloribus conjunctus est, sed ad summum aegroti sensum gravitatis et tensionis efficit. Interdum aegroti loco, quo post tumor appareat, sensum pungentem percipere dicuntur. Tumoris exortum semper magis minusve symptomata turbatae assimilationis antecedunt, ut inertia atque lassitudo membrorum, animus morosus, appetitus ciborum deletus, somnus inquietus, perturbationes in secretionibus excretionibusque etc.

Jam tumor ambitu paulatim crescit, fluctuatio magis perspicua apparet, cutis supra eum magis magisque tenditur, color ex flavo subruber esse incipit, deinde obscurior fit et tandem nonnullis locis ex coeruleo ruber, dolores in tumore oboriuntur et sensim etiam in partes vicinas serpunt. Tumore aucto etiam augentur symptomata supra dicta vitii universalis, in quibus major lassitudo, depressio animi et minimus ciborum appetitus maxime eminent. Haec symptomata significant secundum morbi stadium.

Tertio denique stadio tumor, interdum usque ad magnitudinem capitis infantis auctus, uno vel pluribus locis rumpitur et magna copia humoris puri similis, interdum foetidi odoris, effluit, quo facto tumor concidit. Apertura, per quam humor contentus effluit, initio parva est, sed sensim ambitu crescit, atque in latum ulcus atonicum transmutatur, ex quo pus malignum, interdum etiam acre, itaque partes vicinas inflammatione et supuratione afficiens, continuo destillat, quod non raro sub cute et in musculorum interstitiis fistulas amplas longasque facit. Simul symptomata illa vitium infernum adesse testantur et vi et extensione augentur. Appetitus ciborum paene omnino deficit, sapor fatuus est, lingua mucosa ex albido flavescens valde obducta, aegroti aspectus cachecticus, oculi sclerotica in nonnullis aegrotis colorem nitide album adsumit, in multis etiam pupilla amplificatur. Febris hectica magis magisque excolitur, corpus maxime consumit et vires usque ad colliquationem conterit, quae aegroti vitae serius occlus finem imponit.

Hunc decursum a nobis in tres partes distributum ill. Rust in sex stadia dividit, quae breviter afferam.

Opportunitas, ubi tantummodo signa perturbatae assimilationis adsunt.

Eruptio significat exoritur vitii localis.

Auctio, ubi tumor crescit, attamen semper adhuc lympham pellucidam, coloris expertem continet.

Perfectio, si tumor maximum ambitum nactus est.

Corruptio, ubi humor tumore contentus puri similis et acer fit, inflammatio et dolores in illo oboriuntur et febris hectica accedit.

Apertio denique evenit, cum omnibus symptomatibus auctis cutis valde tenditur, deinde rumpitur et humor contentus effluit.

Tempus, quod hic morbus perduret, certo constitui nequit, cum illud ab aegroti constitutione, vitii universalis conditione, multisque aliis rebus fortuitis pendeat. In universum vero hoc vitium ad illa pertinet, quae tardius decurrunt; celerius tantum progreditur, si caries adest, vel in complicatione cum aliis morbis.

Tumores ejusmodi prope in omnibus corporis regionibus observantur, ut Kirckland in mamma mulieris 4), Mursinna supra annulum abdomina-

4) V. Richter's chir. Bibliothek. V. X. p. 694.

lem 5), Schaack in regione parotidis 6), Langenbeek ad caput 7) et Beinkl in vola manus 8). Saepissime tamen inveniuntur in thorace, inter scapulas, in tetgo et in superiore femorum parte. Vulgaris eorum sedes est tela cellulosa sub integumentis universalibus, rarius exstant in intervallis musculorum et in tela cellulosa, quae membranas serosas pectoris et abdominis colligat cum parietibus ipsis respondentibus 9). In hominibus utriusque sexus et quidem ejusvis aetatis conspecti sunt, quia Mursinna exemplum narrat memorabile. ubi infans cum pluribus natus sit 10). Plerumque singuli apparent, interdum tamen major eorum copia. Humor iis contentus non semper idem est, jam magis limpidus et tenuis, jam et quidem plerumque magis turbidus, spissatus et lentus; initio mitis et odoris expertus esse solet, ubi vero inflammatio tumorem occupavit, vel ille ruptus est, ejusque parietes interni aëri atmosphaerico expositi sunt; magis minusve conditionem puris tenuis, maligni induit.

Hoc loco etiam tumores commemorandi sunt, qui, huic vitio aliquatenus similes, facile cum ipso confundi possunt.

5) Loder's Journal d. Chir. V. II. p. 485.

6) Schaack, l. c. p. 215.

7) Langenbeek, Bibliothek für Chir. V. II. p. 493.

8) Beinkl, l. c. p. 296.

9) Boyer, l. c. p. 71.

10) Mursinna, l. c. p. 236.

1) Collectiones hydropicae bursa-
rum mucosarum, ut earum, quae ad cubitum
et ad patellam exstant. Hae tamen eo discrepant,
quod vel symptomata, quae vitium universale
adesse probant, deficiunt, vel non ita eminent
et magis fortuita sunt. Tumores ejusmodi raro
magnitudinem adipiscuntur, ad quam tumores
lymphatici crescant. Caeterum illi diu, saepe
plures annos, sine aegroti periculo constare pos-
sunt, atque etiam, si maturius aperiuntur, facile
sanationem admittunt.

2) Cum tumoribus cysticis, praecipue cum
hygromate, tumores lymphatici facile confun-
di possunt; sed illud eo diversum est a tumore
lymphatico, quod accuratius circumscriptum est,
sub cute huc illuc moveri potest, neque incom-
moda universalia tam conspicua adsunt.

3) Ab abscessibus congestionis tu-
mores nostri eo dignosci possunt, quod formatio
humoris contenti sit loco, ubi apparent; illi vero
puris constituunt collectiones, quod in alia regio-
ne formatum per telam celluloseam viam sibi stravit
usque ad congestionis locum, et ejus formationem
in parte aegrotante et in vicinis quoque
regionibus dolores antecedunt, qui in tumoribus
lymphaticis non percipiuntur. Quae tamen sym-
ptomata ad alteram ab altera distinguendam tumo-
rum speciem allata neque constantia neque certa
sunt, nam tumores lymphatici quoque non raro
sedem primam relinquunt, aliisque locis apparent.
Quod vero ad dolores aliaque inflammationis si-
gna attinet, quae formationem abscessuum conge-

tionis praegredi solent, observationes nos docuerunt, illa interdum tam parva esse, ut ab aegroto omnino non sentiantur, tumores vero lymphaticos inveniri, qui multis variisque incommodis corpus invadant, praecipue si organorum maximi momenti functiones perturbent atque impendant.

Aetiologia.

De causis, quibus tumor lymphaticus originem suam debeat, scriptorum sententiae discrepant. Alii, ut ill. Beinkl, contendunt, ad formandum vitium praeter dyscrasiae alicujus dispositionem semper opus esse, ut nocentia mechanica, etsi minima, vim exercent, ut pulsus, casus, pressus, contusio etc., quin etiam violentias ejusmodi saepe solas vel in sanissimis maximeque robustis hominibus tumores lymphaticos provocare posse. Alii, ut Schaaek, Mursinna et Rust, concedunt quidem, viribus mechanicis nocentibus hoc vitium etiam in corporibus omnino sanis optimaque constitutione gaudentibus gigni posse, sed ita, ut dicant, exempla ejusmodi rarissima esse minusque periculosa, saepissime vero tumores ex vitio aliquo interno exoriri, ubi nulla nocentia mechanica externa, tanquam causa occasionali, opus sit. Alii denique, ut celeberr. Walther, omnino negant, tumores lymphaticos solis nocentis mechanicis externis produci posse, illosque semper ex vitio aliquo interno exoriri arbitrantur,

violentias externas vero mere fortuitas esse, atque ad summum locum, ubi existant, constituere. Ad morbos, quibus vitium universale tumoribus lymphaticis originem praebens nititur, imprimis referuntur dyscrasiae variae, ut rheumatica, scrophulosa, arthritica et herpetica, quae normalem conditionem sanguinis caeterorumque succorum ita alienant, ut jam corpus restaurare atque organa ad exsequendas functiones satis excitare nequeant, quo languedo ac perturbationes omnis generis in organismo procreentur. Caeterum minime necesse est, has dyscrasias perfecte excultas esse, sed earum dispositio jam sufficit ad organismum, quibusdam nocentis externis continuo lacerantibus, paulatim morbose transmutandum; quae transmutatio modo his, modo illis symptomatibus sese manifestat.

De causa quoque proxima tumoris lymphatici alii alia contendunt medici. Prioribus temporibus morbum illum secretionem morbosam, vitio aliquo interno nitente, natum putavisse, eumque classi abscessuum adnumerasse videntur, cui sententiae van Gesscher quoque assentitur. Cum vero sub symptomatibus inflammationis minimis, observationem prorsus fugientibus, appareat, impetatasque proprietates in decursu et in conditione humoris contenti ostendat, nonnulli, sententia antiqua relicta, aliis tumorum speciebus illum adnumeraverunt: sic Plenckeum in oedemata refert, Lassus ¹¹⁾ in tumoribus frigidis inter strumam et

¹¹⁾ Lassus, pathologie chir. V. I. p. 417.

scirrhum ponit. Alii vero putaverunt, illum esse lymphae extravasatam, productum uno vel pluribus vasis lymphaticis violentiis externis apertis. Hanc tamen sententiam praecipue a celeber. Bénilio propositam impugnant plurimae observationes, quae nullam laesionem extrinsecus effectam ostendunt, semper vero antecedentia nutritionis et assimilationis turbata symptomata. Porro alii exitum tumoris lymphatici ex vitio totius systematis lymphatici deducunt, quod causa aliqua debilitatum sit, quare extensiones varicosae et angiectasiae singulis locis parietum vasorum lymphaticorum excolantur, quae eodem modo, quo similes morbi arteriarum ac venarum, in inflammationem, suppurationem et destructionem cohaerentiae abeant, efficiantque, ut lymphæ sessa effundat in telam cellulosa circumdatam. Etiam si haec sententia de origine tumoris lymphatici multa symptomata, quae sententia antecedente vix explicari possunt, ut incommoda antecedentia, exoritur plurium tumorum lymphaticorum eodem tempore et difficultatem sanationis, optime erui videatur, et multo acumine multaue sagacitate ab ipsius auctore, illustrissimo Rustio, exponatur, multa tamen facta probant, eam non esse veram, praecipue conditio humoris, qui in tumoribus ejusmodi inest; hic enim chemice exploratus paene semper majorem similitudinem singulorum elementorum suorum cum puris, quam cum lymphæ elementis ostendit. Experimenta ejusmodi ill. Fuchs, professor chemiae Landshuti, permulta instituit, et quidem cum humoribus, primo stadio e tumoribus desumptis, antequam corrupti erant, ex iisque semper idem secutum est. Multa porro

exempla tumorum lymphaticorum observata sunt, in quibus morbum ejusmodi systematis lymphatici adesse existimari non potuit, contra morbi reperiuntur, in quibus de debilitate et morbosa commutatione hujus systematis dubitari nequit, neque tamen tumores lymphatici exoriuntur, quamquam ex nonnullis vasis, quorum continuas deleta est, lympham stillantem videmus, quae aliquamdiu post sua sponte desinit, aut artis auxilio facile sisti potest. Haec similitudo humoris cum pure in proprietatibus ipsius, tum chemicis, tum physicis, et nonnullae aliae res, quibus ille tumor cum abscessibus consentit, paene omnes medicos recentioris temporis impulerunt, ut pristinae sententiae denuo adsentirentur, et tumorem lymphaticum judicarent abscessum et quidem eum, qui dicitur atonicus sive frigidus, i. e. talem, qui productus universali vitio cacochymico vel dyscrasiaco sub minimis, vix vel omnino non conspicuis signis inflammationis appareat et propter defectum sufficientium virium organorum in universum et praecipue vasorum capillarum, ut systematis secretionibus inservientis, et propter minimam sanguinis vim plasticam non pus sincerum consistens, sed humorem tennem, serosum, vel spissatum, turbidum et sedimentosum largiter seernat. Hoc respicientes et hoc nomine usi plerique viri artis salutaris peritissimi, quorum tantummodo Richerandium¹²⁾, Boyerum, Waltherum, Chelium et Monteggam afferre libet, de tumore lymphatico egerunt. Nonnulli tamen, ut

12) Richerand, nosographie chir. V. IV. p. 207.

Callisen, illum tanquam varietatem abscessuum frigidorum, sub singulari nomine abscessus lymphatici secerni volunt, quoniam in nonnullis symptomatibus ab illis abhorreat: ostendit enim statim initio fluctuationem, elasticus tactu est, et fluidum benignum, albuminosum, magis minusve lentum continet, antequam integumenta cutanea admodum destructa vel ossa subjacentia cariota facta sunt; illi vero initio proponunt inductiones, qui inflammatione lenta in suppurationem solvuntur, vel statim tanquam tumores molles existunt, neque tamen elastici tactu sunt, sed magis massae similes et semper humorem purulentum, tenuem et ichorosum, etiamsi maturime aperiantur, continent. Nos quidem sententiae posteriori omnino adsentimur, putamusque morbum nostrum, quod ad originem, decursum et vitalitatis conditionem attinet, abscessibus frigidis apte adnumerari, propter aberrationes vero, modo memoratas, varietatem haberi, et nomine abscessus lymphatici, quod illustrissimus Walther primus proposuit, appellari posse. Tumores autem lymphaticos etiam in hominibus omnino sanis, robustis optimaque constitutione gaudentibus ex vasis lymphaticis violentia externa apertis exoriri posse, quod v. c. Mursinna, Langenbeek, Chelius multique alii contendunt, qui illi potissimum tumoris lymphatici nomen imponunt, jam celeberrimus Walther in dubium revocavit, iustisque argumentis hanc sententiam veram esse non posse demonstravit. Nobis tantum restat, ut addamus, exempla perpaucula, ubi humor tumorem ejusmodi contentus non solum si tantum oculis conspiciatur, sed etiam si chemice explore-

tur, magnam cum lymphâ similitudinem habeat, qua observatione, qui sententiam modo allatam defendant, certo niti se opinentur, neutiquam tanti momenti esse, ut sententiam, hoc fluidum esse lympham e vasis lymphaticis effluentem, non secretum proprium, extra omnem dubitationem ponant. Nihil probant, nisi conditionem humoris in abscessibus lymphaticis secreti interdum lymphae conditioni proximam esse. De eo, quod nonnulli contendunt, tumoribus hujusmodi interdum laborare eos, qui ante valetudine optima gavisi sint, tantummodo monendum nobis videtur, in aliis quoque vitiiis localibus, quae experientia symptomata vitii universalis agnoscat, saepe nullum symptoma morbi interni conspici, sed postea demum in decursu et phaenomenis accidentibus, quae a vitio locali apte derivari nequeant, illum jam antea adfuisse colligi posse.

Prognosis.

Prognosis abscessus lymphatici in universum non ita prospera statui potest, quoniam experientia edocti sumus, ejus sanationem, et remotionem vitii universalis, cum illo nexu causali conjuncti, multis difficultatibus esse obnoxiam, et saepe studiis aptissimaeque agendi rationi medicî resistere. Caeterum prognosis exitus aut fausti, aut infanesti pendet ab aegroti constitutione, vitii interni na-

inra, vitii localis mora, magnitudine et conditione, multisque aliis rebus. Si tumor nondum inflammatus est nec dolet, non nimis magno gaudet ambitu, aegroti vires nondum valde conciderunt, constitutio ejus satis adhuc bona, apta medendi methodo adhibita, semper felix eventus sperari licet. Minus fausta vero prognosis est, si cutis supra abscessum jam in inflammationem abiit ac discolor facta, vel etiam rupta est, in ulcus amplum, laxum, sinuosum se transmulsavit, ex quo continuo humor lymphae similis destillat, praeter ea febris hectica accessit, simul organa digestionis debilissima sunt et corpus maxime macilentum. Pessimum est, si humor secretus conditionem ichoris foetidi et acris induit, si simul plures abscessus lymphatici adsunt, vel sanato alio alii aliis locis per metastasin apparent, aut etiam inflammationes in partibus internis, ut in pulmonibus, hepate etc. oriuntur, quae interdum animadversae sunt¹³⁾. Periculum adducit complicatio cum carie, quae non, ut plerique autumant, causa abscessus lymphatici, sed potius sequela est habenda; illa ulceri sanando maxime obstat, cum secretionem profusam diu sustineat, eaque succorum jactura maciem et virium prostrationem adducat. Si denique morbus jam eo usque ingravuit, ut dejectiones colliquativae sub maximo virium exhaustionis gradu et febre hectica perfectè exulta orientur, ars rarissime tantum aegrotum a morte servare valebit. In hoc statu desperato et qui prae-

¹³⁾ V. Callisen, l. c.

sus nullam salutis spem admittere videtur, vis medicatrix naturae tamen, etsi rarissime, auxilium affert. Si enim res sic se habent, pus in abscessu, secerni desinit, vi resorbendi, aucta tela cellulosa prava, degenerata, loco vitii localis removetur, abscessus parietes inter se appropinquant, eorumque concretio efficitur. Simul vires vitales prope usque ad extinctionem consumtae paulatim reficiuntur, organa laxata firmiora fiunt, functiones suas renovata alacritate continuare incipiunt, atque aegrotus post brevius longiusve temporis spatium omnino pristinam sanitatem recuperat.¹⁴⁾

Curatio.

Supra vidimus, morbum nostrum secundum veram suam indolem ad classem abscessuum et quidem maxime atonicorum et cum secretionē profusa conjunctorum pertinere, semperque symptoma vitii dyscrasiaci esse habendum. Inde eveniunt ad curationem instituendam hae indicationes:

- 1) Abnormis viresque aegroti consumens se-

¹⁴⁾ V. Wahber, l. c.

cretio in abscessu sistatur, isque, ut sanari incipiat, adducatur.

2) Ad vitium universale respiciatur: morbo-
sa succorum mixtio emenderur, atonia universalis
et debilitas remediis aptis atque ad hunc finem
accommodatis removeatur.

3) Diaeta quoque et regimen aegroti secun-
dum morbi interni naturam atque conditionem
temperetur.

Abscessus lymphatici sanationem triplici ra-
tione efficere studuerunt, tum resolutione, tum
excitanda inflammatione adhaesiya in abscessus
parietibus ad contactum inter se adductis, tum
denique commutatione secretionis pravae, pro-
fusae in suppurationem modicam et benignam.

I. Ut prima via ad finem constitutum per-
veniat, remedia diversissima commendata atque
tentata sunt, ut hirudines in tumoris circuitu ap-
plicatae ¹⁵⁾; derivatio et actiones vitariae per ul-
cera artificiosa et medicamenta purgantia; in ipsum
tumorem adhibita fomenta ex glacie, aqua frigi-
da cum aceto, nitro et sale ammoniaco, ex reme-
diis spirituosos et aetheris ¹⁶⁾, ex diversis solu-

tionibus metallicis, quo etiam pertinet aqua lapi-
dis miraculosa, quae dicitur, i. e. solutio mixtionis
ex alumine, vitriolo Martis, vitriolo cupri, aeru-
gine et sale ammoniaco confatae, quam celbr.
Schneiz commendavit ¹⁷⁾; fascia expulsiva ¹⁸⁾;
electricitas ¹⁹⁾, embrocationes ²⁰⁾ etc. Sed cum
omnia huiusmodi remedia rarissime tantum utilita-
tem attulerint, recentioribus temporibus pericula
ejusmodi abscessus resolvendi omnino omissa sunt,
vel tum, cum vix inceperunt et minoris ambitus
sunt.

II. Prosperior eventus vero exspectari licet,
si tumor aperitur, humor contentus removeatur,
atque in illius parietibus remediis aptis gradus
inflammationis ad efficiendum coalitum sine sup-
puratione et granulatione necessarius provocatur.
Quae tamen sanandi methodus tum tantum adhi-
benda est, cum abscessus primo adhuc stadio,
aut minus tantum inflammatione est correptus.
Tumoris patefactio vero quam maturime institua-
tur, quae si ad serius temporis momentum differa-
tur, timendum est, ne crescens humoris copia abs-
cessus parietes ita extendat, ut in inflammatio-
nem, suppurationem, indurationem vel etiam in
degenerationem gangraenosam abeant, quo facto

15) Volpi, vid. Salzburg. med. chir. Zeitung 1815.
V. II. p. 301. — Rust, l. c. — Schmidt et
Vering, vid. Beiln, l. c. p. 308.

16) Rust, l. c.

17) Hufeland's Bibliothek der prakt. Heilkunde. V.
19. p. 268.

18) Rust, l. c.

19) Birch, riflessione sulla forza della electricita.

20) Lassus, l. c.

ad coalitum adhaesivum jam non idonei sint, neque abscessus cavum egrediat, meatus fistulosos per telam cellulosa organorum vicinorum sibi sternat, et in his quoque transmutationes pathologicae efficiat, praesertim si tenue ichorosumque sit, quale esse soleat, si cariem jam provocaverit; qua ratione si res se habeant, omne periculum abscessus per primam reunionem sanandi dissuadendum est. Ad tumorem evacuandum et necessarium reactionis gradum in abscessus parietibus provocandum variae methodi commendatae et tentatae sunt.

1) Abscessus lancetta vel acu triquetra aperitur, apertura vero tam parva facienda est, ut aëri atmosphaerico nulla in tumorem intrandi facultas sit, humor eo contentus pressu leni, aequali emovetur aut omnis simul, aut paulatim intra nonnullos dies deinceps sequentes, tum apertura emplastro adhaesivo clauditur et vinculo recte adjacentente colligatur, vel antea tumori imponitur emplastrum irritans, aut fomentum adstringens. Haec tota agendi ratio repetitur, quoties abscessus denovo pure repletur, atamen semper aperiendus est tumor, antequam pristinam suam magnitudinem nactus est. Hac methodo plures medici, ut Mursinna, Jacopi ²¹⁾, Walther, Flajani et Boyer feliciter usi sunt.

2) Per tumoris basin setaceum ducitur, quod

removetur, donec adhaesivus inflammationis gradus accesserit, quod post diem tertium, certe quantum fit, quo facto parietum conjunctio colligatione leniter comprimente, vel eo solum, quod aegronus, si sedes vitii ejusmodi sit, in tumore jacet, efficitur. Haec abscessus lymphatici tractandi methodus nominatim a Walthero maxime laudatur et commendatur.

3) Tumori imponitur remedium causticum, imprimis lapis causticus vel lapis infernalis, partim ad actionem morbosam in profundo cutis irritatione magis superficiem versus dirigendam, partim ad majorem reactionis gradum in abscessus parietibus per consensum excitandum, ut pure emoto invicem se tangentes eo facilius citiusque coalescant. Antonius Beidl, qui hanc agendi rationem in morbo nostro primus tentavit, lapide caustico usus est, quem magnitudine fabae in declivissima abscessus parte posuit, octo horis post escharam genitam, donec decideret, unguento digestivo colligavit, lancetta ad venaesectionem apta per exortum ulcus superficiale usque in tumoris focum punxit, omnem humorem eo contentum per hanc parvam aperturam leniter premeus emisit, tum ulcus denovo unguento digestivo colligavit, insuper imposuit fomentum adstringens idque fascia continente affixit. Per sequentes octo vel decem dies colligationem bis quotidie repetiit atque efficere conatus est, ut ulcus superficiale simul semper suppuraret. Si perspicua fluctuatio in tumore oborta fuit, denovo erat aperiendus et hoc modo saepius, donec jam non attolleretur, et tum ulcus externum etiam sanandum curavit.

21) Jacopi, prospecto della scuola di Chir. Milano 1813. V. I.

Hanc methodum inter alios quoque Langenbeck, Sabatier ²²⁾ et Chelius bono eventu adhibuerunt; posterior tamen eo dissentit, quod remedium causticum non in superficie et parvo ambitu usurpat, sed altius et latius intrandum curat, quo cutis supra tumorem sua sponte aperiatur et major reactionis gradus adhaesivae gignatur, quam imponendis pulvillis comprimentibus, calido decocto spec. cephal. cum vino rubro imbutis, adjuvat, quo facto omnia fascia apta colligat.

4) Denique injectionibus variorum remedium excitantium, ut vini, solutionum lapidis infernalis, sublimati, lapidis caustici, similibusque remedium vires vitales prostratas in abscessus parietibus augere studuerunt. Qua quidem medendi methodo imprimis chirurgi Anglici uti coeperant. Tumore acus triquetrae ope aperto, humorem contentum per ejus canalem emiserunt, tum statim aliquem liquorum commemoratorum in abscessus cavitatem injecerunt, quem in ea reliquerunt, donec justa irritatio effecta esset, quo facto tumori collapsio fomenta aromatica adstringentia imposuerunt et aptam fasciam continentem applicaverunt. Quodsi tum conjunctio adhaesiva nondum sequebatur, hanc agendi rationem repetierunt. Huc pertinet etiam methodus Rustii, secundum quam aqua fervidissima injicienda eligitur. Tumorem, si nondum admodum magnus, neque inflammatus est, Rusti acu triquetra evacuat,

sin contrario modo res se habent, ita ut timendum sit, ne propter humorem spissum, degeneratum, et tela cellulosa separata mixtum effluxus sistatur, sectione libera vel remedio caustico eum aperire mavult; quo facto deinceps aquam fervidissimam injicit. Quo minus illa nimis cito refluat et eam vicinam comburat, sponsia siphonis fistulae circumdata prohibet. Caeterum eodem modo, ac supra diximus, agit, nisi quod fomenta corroborantia quam calidissima applicat. Ill. Zang ²³⁾, qui et ipse injectiones aquae ferventis tentavit, suadet, ut colligatio premens nonnullis diebus post demum adhibeatur, postquam tela cellulosa aquae vi destructa, quae, ut corpus alienum, calidum adhaesivo obstat, excreta vel resorpta sit.

III. Si nulla methodo descripta efficere possumus, ut adhaesiva abscessus parietum conjunctio existat, vel si supra commemorata abscessus conditio adsit, secundum quam sanatio per primam reunionem fieri nequeat, studeamus oportet, ut secretionem humoris depravati, profusi, in suppurationem modicam, benignam commutemus, qua sanatio per granulationem adducatur. Ad hoc quoque consilium exsequendum diversae methodi usurpatae sunt.

1) Per tumoris basin ducitur setaceum, neque removeatur, ut in methodo supra descripta, antequam suppuratio accedit, sed relinquitur,

22) Sabatier, med. oper. V. III, p. 450.

23) Zang, blutige Operat. V. I. p. 115.

donec haec perfecte exorta sit; praeterea tumor fomentis adstringentibus, excitantibus fegitur. Hanc methodum illi Rust praecipue in abscessibus lymphaticis cum carie conjunctis laudat. Antea tumorem candente acui triquetra evacuat. Suppuratione benigna oborta, quod post diem, saepe vero post tres vel quatuor demum dies fit, setaceum extrahit, malumque, ut ulcus cum carie complicatum, tractat.

2) In tumorem liquores supra memorati irritantes inficiuntur, qui tumoris apertura pulvillo rotundo clausa, diutius in abscessu parietes agere sinuntur. Quae agendi ratio repetitur, donec major vitalitatis gradus in secernentibus loci laborantis organis exoritur, eaque ad pus sincerum formandum proclivia reddantur. Hac pertinet etiam injectio solutionis hydrargyri nitrici oxydulati, quam Nasse primus et quidem feliciter in exemplo, ubi omnia caetera contra hoc malum laudata remedia nihil valebant, adhibuit. Postea hoc remedium ab Ullmannio minori natu in abscessu lymphatico inter os ilium et os sacrum dextri lateris, ex quo magna copia materiae ex albedo fuscae, crasso avenae cremori similis, odoris paene expertis, effluxit, prospero eventu tentatum est. ²⁴⁾

3) Abscessus secundum totam suam longitudinem finditur, nudatusque ejus fundus lineo

carpio vel puro, vel aliquo remedio irritante imbuto consternitur, cui pulvilli imponuntur et fasciis aptis leniter prementibus colligantur. Si inde suppuratio benigna exorta est, agitur, ut in abscessu vulgari. Hanc curandi methodum praesertim Mursinna, Langenbeck et Rust prospero eventum tentaverunt, ubi neque adhibitis causticis, neque injectionibus aquae fervidae ichor foetidus copiosus sistebatur, aegrotique vires maxime colabari incipiebant. Volpi quoque hanc agendi rationem init, si resolutionem et coactum parietum abscessus, quamquam evacuatione saepe repetita pressuque adhibito, efficere nequit. ²⁵⁾

4) Callisen denique cutem et telam cellulosa in toto abscessus cavitatis ambitu decidit, ut fundum ejus prorsus nudaret atque ita praepararet, ut remedia stimulantia et commutantia vires exercere possent. Quia etiam totius tumoris extirpationem Schaack et Mursinna instituerunt; at tamen haec operatio, in duobus aegrotis facta, haud prospere cessit, cum uterque inde exorientibus incommodis nervorum vehementibus moretur. Neque Callisenii methodus commendanda est, quoniam in parvis tantum abscessibus lymphaticis adhiberi feliciter potest, ubi methodi minore dolore afferentes sufficiunt.

Ceterae methodi a nobis breviter adumbratae saepe auxilium attulerunt, saepe vero frustra ten-

tatae sunt. Itaque secundum singularis cujusque exempli conditionem una earum eligenda est.

Jam ad secundam indicationem pervenimus, nimirum ad respectum vitii universalis cum abscessu lymphatico nexu causali conjuncti. Quae indicatio maxime respicienda est, eique omni cura atque diligentia satisfaciendum, si malum locale feliciter tollere et sanitatem pristinam restituere velimus. Primo igitur causae occasionales vitii interni investigandae sunt, earumque, si adhuc perdurent, vis in aegrotum tollenda. Deinde videndum est, qualis singularis adsit dyscrasia, eaque remediis accommodatis oppugnanda. Sed cum haec semper magis minusve digestionis et assimilationi obstant, iis primo tantum morbi stadio utendum est, quo vires nondum valde imminutae, neque digestionis organa nimis debilitata sunt, et tum etiam in connubio cum medicaminibus corroborantibus, iisque digestionis prospicientibus. Sin vero morbus ad majorem pervenerit gradum, sin vires vitales jam valde debilitatae sint, corpusque admodum emacuerit, id ratiunmodo in votis esse debet, ut continua humorum jactura ex abscessu nutritivis digestu atque assimilatu facilibus restituatur, et organismus debilitatus firmetur novoque vigore instruat, atque ex remediis, methodo excitante et restaurante propositis, ea eligenda sunt, quae propriae exempli tractandi conditioni potissimum respondeant. Ex his singulari commemoratione digna erit radix ratanhiae, quam in pluribus abscessibus lymphaticis ill. Walther multis aliis remediis similibus efficaciorē invenit. Etiam in exemplo, a nobis observato, quod infra

descripsi sumus, ejus utilitas probata est. Pluribus experimentis illa fortasse in curandis cachectis, quibus abscessus lymphatici nituntur, locum maximi momenti obtinebit. Caeterum remedia excitantia atque roborantia caute adhibenda, atque, si status erethicus vel subinflammatorius accesserit, omittenda esse, vix erit monendum. Si hac via igitur constitutio emendata viribusque aucta fuerit, paulatim et, qua par est, cautione ad remedia ejusmodi confugi poterit, quae specificae morbi formae, qua aegrotus laboret, respondeant, ad praecavendum, ne alii abscessus lymphatici et irritationes metastaticae in organis internis exoriantur.

De diaeta denique et regimine, ab aegrotis in hoc morbo observando, praecepta generalia proponere nobis supervacaneum videtur, cum ex iis, quae diximus, per se intelligantur; et singularia a quovis medico perito secundum singulas cujusque exempli res et conditiones optime continentur.

Jam sub finem opusculi mentionem faciam abscessus lymphatici, cujus observandi tractandique mihi fuit facultas.

Peter, rusticus Esthonicus, triginta duos annos natus, statura mediocri, constitutione debili habituque cachectico, mense Junio anni MDCCCXXVII auxilium meum contra tumorem, in superiore femoris parte dextri lateris exortum, imploravit. Ex examine, cum ipso de vitio suo instituto, apparuit: ipsum autem semper satis sa-

num fuisse, nisi quod ante annum febris acuta laboraverit, ex qua tamen sine medici auxilio omnino sanatus sit, quo facto, saepius furunculos pluribus corporis locis apparuisse. Ante duos fere menses primo majora incommoda ipsum sensit, ac gravitate et inertia in membris, sicuti etiam moroso et tristi animo laborasse, ita ut invitus negotia sua perfecit, et sufficientes quoque vires defuerint. Jam nullum sibi adfuisse ciborum desiderium, nisi aliquantulum ciborum salorum, quo expleto, sitim non esse auctam. Quinque hebdomadibus post ad incommoda commemorata accessisse, tumorem parvum in dextro femore, nulla in hunc locum antegressa violentia externa, neque antea perceptis dolore, ardore vel rubore, nisi levi fornicationis sensu, femur simul in omnes partes sine doloribus verti potuisse, in incedendo tamen minorem adfuisse tensionem. Tum ipsum tumorem ambitu magis magisque crescentem vino adusto et spiritu camphorato lavisse, debilitatem vero et gravitatem corporis venaesectione tollere studuisse. Speratae vero sanationis loco molestias auctas ac tumorem etiam majorem factum esse. Paulo post saepe ipsum sensit frigus et horripilationem sub vesperam in aestum lenem transeuntia. Somnum inquietum fuisse somniisque auxiliis turbatum.

Tumor, quo aegrotus laborabat, post trochanterem fuit majorem femoris commemorati, tres fere pollices in diametro tenebat, deorsum in apicem exiens, fluctuatio perspicue apparuit, cutis supra eum subrubicunda fuit, et, si tangebatur, nonnullis locis doluit. Debilitas et macies maxi-

me conspicua aegrotum jam occupavit. Secretiones et excretiones tarde fiebant, ciborum appetitus minimus erat, lingua muco albido obducta, sapor putidus, pulsus debilis et iners tactu. Caeterum aegrotus de nullis doloribus et molestiis, aliquo alio corporis loco versantibus, questus est.

Conclave lucidum, spatiosum aegroti habitandum curavi, dietam nutrientem et corroborantem eum observare jussi et ad usum internum ei praescripti extractum ratanhiaë conjunctum cum remediis aromaticis digestionem elevantibus. Vitium locale hoc modo tractavi: tumorem in infima parte lancetta patefeci et aperturam accurate tantam feci, ut omnis humor contentus pressu leni, manuamque ubique aequaliter adhibito, facile effluere posset, tum statim vulnus ictu factum emplastro adhaesivo texti, tumori collapsio et omnino evacuato imposui pulvillos, et tum universam extremitatem morbo affectam fasciâ circulari satis firmiter circumvolvi. Humoris evacuati fere $\frac{3}{4}$ fuisse credo, fuit haud pellucidus, turbidus, paulum lentus, subflavus et odoris expers, sub finem effluxus aliquid sanguinis puri exiit.

Post diem tertium colligationem renovavi, tumorem duobus locis in parte inferiore elatum inveni, dum parietes in parte superiore et inter has duas eminentias conglutinatae videbantur. Utramque patefeci, colligationemque eodem modo institui, quo prima vice, sed qualem haec agendi ratio mihi repetenda erat, donec horum

duorum tumorum parietes concreverent. Simul
usum internum remediorum supra commemorato-
rum continuavi, et postquam aegrotum quatuor
hebdomades tractavi, ille gaudio meo fuit sana-
tus.
